

FOLYÓIRAT
A PERENKÍVÜLI TÖRVÉNYKEZÉS
ÉS A KÖZJEGYZŐI GYAKORLAT SZÁMÁRA.

A MAGYARORSZÁGI KIRÁLYI KÖZJEGYZŐK KÖZLÖNYE.

Szerkeszti **Dr. Charmant Oszkár**, fumei kir. közjegyző.

KIADJA A MAGYARORSZÁGI KIRÁLYI KÖZJEGYZŐK ORSZÁGOS EGYESÜLETE.

Előfizetési ár: egész évre 5 frt, fél évre 3 frt.	Megjelenik havonként egyszer.	Szerkesztőség és kiadóhivatal: Fiume, Riva Szápáry 8.
--	----------------------------------	--

TARTALOM: A porosz közjegyzőség. — Vegyesek.

A POROSZ KÖZJEGYZŐSÉG.

Az volt az uralkodó nézet, hogy a magánjog egységesítését Németországban nyomon fogja követni az egységes közjegyzői jog. Úgy látszott, hogy csak amannak hiánya késleltette eddig is, nem lévén képzelhető egységes közjegyzőség a nélkül, hogy a jogügyletek alakításai ne lennének egységes módon szabályozva. Hozzájárult, hogy a közjegyzőség egységesítését régen és egyhangúlag kívánta már a német közvélemény, a mi nem csoda, tekintve, hogy majdnem minden német tartomány más és más, egymással helyenkint a legnagyobb ellentétben álló közjegyzői joggal él. A déli tartományok legnagyobb részében a francia közjegyzőség az uralkodó; hol egyszerűen recipiáltak, hol valamelyest módosították, hol egészen önálló, de a francia szellemtől áthatott intézményt alkottak. Az északi tartományok közjegyzősége nemzetiebb, de nagyon kis mértékben közjegyzőség. Legtöbbnyire még kapcsolatban áll az ügyvédséggel és okiratok fölvételétől el van tiltva. Már a hetvenes esztendőkből, hogy a peres eljárást codificálták és a birói szervezet egységesítéséhez láttak, megindult a mozgalom a perenkívüli eljárás terén uralkodó ezen zűrzavar megszüntetésére. A Stuttgartban 1871. évben tartott kilenczedik német jogászgyűlés a következő határozatokban fejezte ki ebbeli óhajait:

1. Az egész perenkívüli eljárás kiveendő a bíróságok hatásköréből, beleértve a telekkönyvi és gyámügyeket, melyek igazgatási hatóságokra bízandók.

2. A közjegyzőségre vonatkozó törvényhozás a birodalmi törvényhozás illetékességéhez tartozzék.

3. A közjegyzők hatásköre az egész birodalomban egységes, tanúsítási és okmányfelvételi joga korlátlan és nagyobb kerületekre terjedő legyen.

4. Az okmányok alakszerűségei lehetőleg egyszerűsítsenek.

5. A közjegyzőségnek önálló szervezet adassék; közjegyzői és fegyelmi kamarák létesíttessenek.

6. A közjegyzőség az ügyvédségtől elválasztassék.

Következtek ezután a hivatalos és nem hivatalos javaslatok. 1871-ben a rajnaporosországi közjegyzői egylet, 1876-ban az általános német közjegyzői egylet, mely az imént említett jogászgyűlés alkalmával alakult, terjesztettek emlékiratokat a kormányhoz; Asher, Kurtbaum, Graf önálló tervezeteket dolgoztak ki; Bohlman («Grenzen und Ziele der neuen Reichs-Notariats-Ordnung») és mások, irodalmilag küzdöttek az eszme mellett. A képviselőház ismételtén utasította a kormányt a perenkívüli eljárás és a közjegyzői intézmény rendezésére. Az 1895 január 25-én tartott ülésben be is jelentette az igazságügyminister, hogy kapcsolatosan az általános polgári törvénykönyvvel egy általános közjegyzői rendtartás alkotását is tervezi. Azonban a polgári törvénykönyv elkészült, a közjegyzői rendtartás nem. A polgári törvénykönyv szövegének második olvasása alkalmával a szövegező bizottság már csak korlátozottan oda nyilatkozott, hogy: «kivánatos, miszerint a perenkívüli eljárás annyiban szabályoztassék, a mennyiben azt a polgári törvénykönyv egységes életbeléptetése szükségessé teszi». De még ez sem történt meg; ez ideig legalább nincs hírünk még arról sem, hogy hozzáfogtak volna.

Alig lehet ugyan fölötte kételkedni, hogy idővel a közjegyzői jog mégis egységesítve lesz. Ahogy a dolgok most állanak, pl. végrendeletet érvényesen Poroszország egy részében közjegyző fel nem vehet, — daczára annak, hogy a polgári törvénykönyv úgy a birói, mint a közjegyzői végrendeletet érvényesnek ismeri el — mivel az egyes tartományok joga subsidiariater érvényben maradt mindenben, a mit a polgári törvénykönyv egyenesen hatályon kívül nem helyezett. Így a közjegyzőség, daczára az új magánjognak, a régiben maradt, a mi lehetetlen,

hogy maradandó állapot legyen. Persze a közjegyzőség reformjának nem csekélyek a nehézségei. A fő abban áll, hogy az észak-német tartományok közjegyzőségét nem lehet reformálni a birói hatáskörre vonatkozó törvények revisioja nélkül, azaz hogy a birói hatáskör megszorítása nélkül, mert ott a birónak perenkívüli ügyekben hatásköre olyan terjedelmes, hogy annak csak megszorításáról lehet szó. A magánjogi ügyletek legnagyobb részét pl. ott csakis bíróság előtt lehet érvényesen okiratba foglalni. A délnémet tartományok fejlettebb francziás, vagy épen franczia közjegyzősége mást, mint közjegyzői illetékességet, okiratok felvétele tárgyában nem is ismer. Nem két törvénykezési elv, hanem különböző történeti hagyományok és ellentétes igazgatási rendszerek ellentétéről van szó. Egyrészt a hivatalnok-állam, mely mindent a maga kezében összpontosít, melyet a gyámkodás és beavatkozás szelleme hat át, mely perhorreskálja azt, hogy a polgárok a jogszolgáltatás valamely terén függetlenül intézzék a maguk dolgait, másrészt az önkormányzati rendszerre épített igazgatás, melyet a hatalmak megoszlásának eszméje vezérel, az egyének és községek szabad intézkedési jogát teszi szabálylyá mindabban, a mi a maguk dolgainak kormányzását illeti s az állam részére csak a felügyeleti jogot reklamálja.

A két közjegyzőség között, melyek egyike az összes perenkívüli teendők független intézője, másika a bíróságoknak kizárólagos okiratfelvételi kiváltsága mellett csak az ügyvédséggel való közössége révén tud tengődni, — kiegyenlítésről alig lehet szó, csak arról, hogy az egyik rendszer a másik felett győzedelmeskedjék. Hozzávéve a nemzeti hiúságot, mely a délnémet közjegyzőségben egy idegen eszme betolakodását látja, és az északi németek politikai túlsúlyát, melyet a polgári törvénykönyv megalkotásánál is nagyon megéreztek a délnémet jogok, érthető a habozás, melyet az egységes közjegyzőség megalkotása tárgyában látunk. Ha azonban egyszer a habozás ideje lejárt és a németek tényleg hozzáfognak a közjegyzői jog egységesítéséhez, (a mi, hogy előbb-utóbb meg fog történni, kétségtelennek tartjuk) akkor ez a lépés a két rendszer közötti elkeseredett harcot fogja jelenteni. Végleges kimenetelét ennek a harcnak, azt hisszük, előre meg lehet jósolni, annyira fölötte áll a franczia rendszerű közjegyzőség minden pontban a német-

nek. Elmeélük, gyakorlatias voltuk a francziákat ebben is a németek mesterévé fogja tenni, mint tette a peres eljárásban. Azonban a végleges kimenetelig sok peripetia eshetik meg és könnyen az önérzetes német, azt hisszük, nem fogja beadni derekát. Lesznek valószínűleg átmeneti stadiumok, melyeknek a két rendszer közötti compromissum fogja megadni jellegét, a mivel meg van mondva, hogy a porosz közjegyzőség még sokáig nem játszta ki szerepét, jelentősége, befolyása és érdekessége még sokáig megmarad.

Reánk nézve, a kiknek újabb jogfejlése erősen a poroszok nyomdokain halad, ez egy okkal több arra, hogy a porosz közjegyzőséget, bármilyen is legyen a véleményünk értékéről, ne csak figyelmünkre méltassuk, de alapos tanulmányaink tárgyává is tegyük. Magunk is a fejlődés útjait keressük, jöhet idő, mikor valamelyes német reform, az átmeneti idő szülötte, utánzó hajlamunk mellett azt a veszélyt hozhatja intézményünkre, hogy azt visszafelé ragadja olyan fokára a fejlődésnek, melyet ma már elhagytunk, de a porosz intézménynek még átfutnia kell. Tisztában lenni akkor a porosz intézmény fejlődéséről, mivoltáról, sajátosságairól, helyzetéről hazája jogszolgáltatásában, megbecsülhetetlen javára lehet a magunk intézményének. A mi különben a porosz intézmény egészéről áll, az részeire nem mindig alkalmazható. Ezek között sok van, melyből a legjobb értelemben vett okulás meríthető. Rendszeresítés, eszmei elmélyedés dolgában a németek mindig első helyen állottak.

Ennyi sem kell talán különben, hogy megokoljuk, ha e füzetek gyakorlati céljával némi ellentétben álló részletességgel akarjuk a következőkben egy újabban megjelent munka (Adolf Weessler, Das Notariat. Leipzig, 1896.) fonalán ismertetni az első culturállamok egyikének rokonintézményét.

I.

Elkerülhetlen, ha a porosz intézményt megösmerni akarjuk, hogy annak először, bár futólag, egy pillantást vessünk a *történetére*, mely persze századokon keresztül a német közjegyzőség történetével közös volt.

Németország volt az első, mely közjegyzőségét országosan, törvénynyel rendezte (Reichs-Notariats-Ordnung von 1512).

A birodalom akkor el volt árasztva császári, pápai és főúri jegyzőkkel, egészen úgy mint nálunk, s a ki a saját intézményünk multját akarja tanulmányozni, jól teendi, ha a német jegyzőség történetében keres útmutatást, mert itt is, ott is, körülbelül azonos volt a jegyzőknek ebben a korban eredete és hatásköre is, a források pedig amott bővebbek és jobban is ki vannak aknázva. Az 1512. évi törvény nem fektette új alapokra a jegyzőséget, csak addigi hatáskörüket szabatosabban körülvonaloza s bizonyos garanciákkal látta el. Hatásköre pedig akkor a jegyzőknek főképp a peres eljárás terére tartozott. Közbenjártak a birói idézések és határozatok kézbesítése körül. Hogy ezek kézbesítése csakugyan megtörtént, azt csupán a jegyző tanusíthatja hiteles módon, pedig ez a tanusítás a per folyamán lényeges mozzanatot képezett. Főképp a Reichs-Kammer-Gericht, melynek illetékessége az egész birodalomra kiterjedt, vette igénybe e célból a jegyzőket, egyéb, az egész birodalomra kiterjedő törvénykezési szervezet és kézbesítői szolgálat híjában. Tanuvalloások felvétele és tanusítása szintén oly kiváltságos jogát képezte a jegyzőknek, mely nekik a perek előkészítő stádiumában fontos szerepet juttatott, de még mindig a jegyzőség tulajdonképi jellege, a közhitelesség révén. Míg az a joguk, hogy a perbeli jegyzőkönveket vezettek és felebbezéseket készíthettek, inkább irástudásukkal függött össze és abból az időből származhatott, a mikor a jegyzők még majdnem kivétel nélkül egyháziak voltak és a kánoni perjog volt az uralkodó.

A magánjog teréről az 1512. évi rendtartás csak a meghatalmazást és a végrendeletet említi. Ez utóbbi nem volt közjegyzői végrendelet, hanem a római jog hét tanús magánvégrendelete. Hitelességéhez a jegyző közbenjárása nem tett hozzá semmit, holott a meghatalmazás, valamint az idézések is sub sigillo publico történtek s ezen a réven különös bizonyító erővel bírtak. Kizárva azonban, úgy mint később lett, nem volt még akkor a jegyző illetékessége a többi magánjogi ügyletek tekintetében sem, sőt a jegyző által kiállított okmány különös hitelessége és közokmányi minősége sarkalatos elve volt az akkori jegyzőségnek, melynek révén, daczára szervezetlen és fegyelmezetlen voltának, a császári és pápai jegyzőket valóságos közjegyzőknek kell elösmernünk, a szónak mai, vagy mondjuk: francia értelmében. Hogy hatáskörüik főképp a peres eljárás körén belül felmerülő közhitelességi szükséglet kielégí-

tésére, valamint a perekkel összefüggésben álló meghatalmazások s végre a végrendeletek szerkesztésére szorítkozott, az annak tulajdonítandó, hogy úgy a peres eljárás, mint a végrendeletek importált kánoni, illetve római jogi termékek voltak, melyekkel a nemzeti jogfelfogás csak lassan és nehezen tudott megbarátkozni s befogadásukra a hazai jogszolgáltatás sem megfelelő szervezettel, sem hozzáértő emberekkel nem rendelkezett. És ez az utóbbi körülmény volt az ugyancsak importált jellegű császári és pápai jegyzők megtelepülésének tulajdonképi indoka. A nemzeti jog, melyet a kánoni és római jog emlőin nőtt, idegenben tanult jogászok részint nem ismertek, részint kicsinyeltek, figyelembe nem vett, de idővel mindinkább erősödő életet élt, azalatt a széles alsó rétegekben és a mi ügyletezési igény abban a jogforgalomban felmerült, annak kielégítése a magánokiratra maradt. Hogy azonban ezek a kívánatos hitelességet mégis nélkülözték és számtalan perre adtak alkalmat, oda fejlett idővel a dolog, hogy az ilyen okiratoknak az illető helyi bíróságoknál való bemutatása és helybenhagyása vált szokássá, a mi aztán még később egy az összes ügyletekre, illetve okiratokra kiterjedő általános érvényű jogszabályvá vált. Ilyen módon lettek a bíróságok hiteles helyekké és a jegyzőknek concurrensivé. Voltak ágai a nemzeti jognak, mint pl. a telekkönyvi, a melyről a római nem tudott semmit. Az ingatlanforgalom így teljesen a bíróságokhoz szokott és ritkán fordult elő, hogy jegyző adásvételi vagy zálogszerződést foglalt okmányba. Míg már most a nemzeti jog keltette forgalom mindinkább gyarapodott és szélesedett, a római és kánoni jog szülte intézmények idővel fonnyadni, sorvadni kezdtek. Az egyes országok függetlenítették judikatúrájukat, a birodalomtól önálló jogszolgáltatási szervezeteket alkottak, illetve az idegen elemeket a nemzetiekbe beolvasztották, a jegyzők elveszítették a peres hatáskört lábaik alól, a perenkívülit pedig, mikor feljük fordultak, már elfoglalva találták. Jogosítványuk megvolt mindarra, a mi a közhiteles tanúsítás körébe esik, csak módjuk nem volt azt gyakorolni, miután a bíróságoknak százados perenkívüli hatáskörét a mindinkább függetlenedő országok törvényei nemcsak elösmerték, de támogatták és fejlesztették is. Ezekben volt csirája a porosz törvénykezés azon föltűnő jelenségének, hogy a legtöbb magánjogi ügylet okmányba foglalása jelenleg is a bíróságok hatáskörébe tarto-

zik. Hozzájárult azután, hogy a birodalommal szemben magukat mindinkább függetlenítő országok, jelesen Poroszország, a császári jegyzőséggel szemben ellenséges magatartást is kezdtek tanúsítani. Politikai függetlenségüket régen megelőzte az igazgatás önállósága s a császári kinevezés révén működő jegyzőséget, mint az ország igazságügyeiben való idegen és jogtalan beavatkozást, minden módon megnehezíteni törekedtek. Különös vizsgák és föltételekhez szabták működhetési jogukat; a peres eljárásba való beavatkozásukat, a birodalmi bíróság idézéseinek kézbesítését, eltiltották. Állandó conflictusokat teremtett ez a törekvés Poroszország és a birodalom, a porosz király és a német császár között. A császárság pedig nem volt már elég erős, elég tekintélyes, üres óvástételekre szorítkozott, míg lassan jegyző-kinevezési kiváltsága is teljesen elévült; már a 18. század második felében alig létezett császári jegyző, a mihez, még inkább mint a császári hatalom gyöngülése, hozzájárulhatott az, hogy a jegyzőséget szorgalmazók száma is mindinkább csökkent, miután a változott viszonyokkal ezen állás anyagi és erkölcsi előnyei teljesen eltűntek. Ezt az időpontot használta fel Poroszország arra, hogy az országában már csak jelentéktelenségénél fogva tűrt császári jegyzőség mellett a saját közjegyzőséget felállítsa, a mivel a tulajdonképeni porosz közjegyzőség története kezdetét veszi.

Azelőtt is voltak egyes porosz törvényeknek a jegyzőség-ről szórványos intézkedései, jelesen 1709-ben a Kammer-Gerichts-Ordnung, 1748-ban a Codex Fridericianusnak, ezeknek azonban szórványosságukon felül főjelligük az 1512. évi általános közjegyzői rendtartás egyes avult intézkedéseinek reformálása volt, míg az 1771-ben megjelent *«Instruction für die Notarien in den königlich Preussischen sämtlichen Provinzen»* codificatorius mű volt valódi közjegyzői rendtartás, mely az intézménynek minden lényeges mozzanatát felölelte. Kimondotta, hogy a jegyző-kinevezés joga az országot, nem a birodalmat illeti, a kinevezést megfelelő jogi tanulmányok és különös vizsga feltételeihez kötötte; közjegyzői collegiumokat szervezett s azoknak felügyeleti jogot adott a közjegyzők fölött; meghatározta a közjegyzők hatáskörét, feljogosítván őket végrendeletek, szerződések és leltárak fölvételén felül minden olyan jogügylet körül való közbenjárásra, mely nem volt kifejezetten a bíróságok

hatáskörébe utalva; peres ügyekben megszorította hatáskörüket de nem szüntette meg; meghagyta jelesen azt a jogot, hogy akár a bíróság megbízásából, akár a felek megkeresése folytán tanuvallomásokat kivehessenek és a feleket meg is hitellessék. Eltiltotta azonban, még pedig testi fenyítése terhe alatt, idegen bíróságok idézéseinek és rendeleteinek kézbesítését. Előírta a közjegyzői okmány alakszerűségeit, köteletségévé tette a közjegyzőknek, hogy a felek személyazonosságát megállapítsák és kimondta, hogy a megfelelő alakszerűségekkel ellátott okmány fides publicával bír. Intézkedéseket tartalmaz a közjegyzői okmánytárakról, másolatok kiadásáról stb. Meghagyta végre, a mi föltűnő, a közjegyzőknek azt a szabadságát, hogy székhelyüket megválaszthassák és meg is változtathassák. Evvel a rendtartással egyidejűleg egy díjtörvény (Sportul-Ordnung) is lett kibocsátva.

Azt hihetnők, hogy ez a törvény új korszakot nyitott a porosz közjegyzőség számára. Nem volt azonban úgy. A porosz közjegyzőség tényleg a császári jegyzőség örökébe lépett és ezt az elzüllött örökséget nem sikerült a törvénynek aktivvá tenni. Daczára annak, hogy papiron majdnem korlátlan volt az új közjegyzőség hatásköre, a gyakorlati élet nem tért le a százados szokás útjáról, mely az egész jogforgalmat a bíróságok hivatalaiba terelte. A közjegyzők illetékességének kizárólagosságát elfelejtette vagy nem akarta kimondani a törvény és így megmaradt a bíróságok perenkívüli illetékessége, bár azt semmi törvény ki nem mondta. A következés az volt, hogy a közjegyzők száma csekély maradt és alig volt egy is, a ki nem mellékfoglalatossággal kereste meg a kenyerét.

Ez állapot tarthatlan volt, a reform elodázhatlan. Be is következett már 1781-ben. A kormány élén akkor Carmer, Poroszország legnagyobb törvényhozója állott. Minden művében önálló, új és merész, teljesen szakított az önkényes jogsegély addigi rendszerével, az ügyvédséget eltörölte és helyébe államilag díjazott jogtanácsosokat (Assistenzrätthe) intézményét szervezte, kiknek szerepet adott a pereknek előkészítése körül úgy hogy a bírákra lényegben csak az ítékezés maradt. Miután ezeknek a jogtanácsosoknak tevékenysége kizárólag a peres ügyek intézésére volt szorítva, szükségessé vált a nem peres ügyekben való tanácsadásról és képviselétről külön gondos-

kodni. Evvel a feladattal egy másik, általa szervezett testületet, az igazságügyi biztosokét, (Justiz-Commissäre) bizta meg. Ezeknek hatásköre a következőkre terjedt:

1. jogi tanács minden, a bíróság elé nem tartozó ügyben, a míg perre nem kerül;
2. képviselet minden ilyen ügyben; különösen kivételes esetben peres ügyben is;
3. végrehajtások foganatosítása, vagyongondnokság, pergondnokság, hitelezők képvisellete csőd és felszámolási ügyekben, letéti és egyéb perenkívüli ügyekben való képviselet;
4. képviselet fenyítő ügyekben és tékozlási perekben;
5. közjegyzőség.

Mindezekben az ügyekben a Justizcommissärok illetékessége kizárólagosnak lett kimondva, általuk nem hitelesített beadványok visszautasítandók voltak.

Evvel a reformmal, mely, mint látható, nem épen a közjegyzőség kedvéért történt, ez utóbbi egy hivatalos jellegű igazságügyi intézmény mellékágává lett téve. A közjegyzők sorsa javult vele, a közjegyzőségé még rosszabbá vált. Önálló voltát teljesen elvesztette, magában a Justizcommissariatban pedig harmadrangú szerepre jutott, mert, ha már mint önálló hivatás nem bírta föntartani emberét, más jövedelmezőbb keresetforrásokkal társítva bizonyára még kevésbbé tudott érvényesülni.

Tartós ez a stádiuma sem volt a porosz közjegyzőségnek, azonban ez is maradandó nyomot hagyott hátra későbbi alakulásában. Ugyanis Carmernek azt a szép gondolatát, hogy a peres jogok védelme állami feladat legyen, egyenlő igénynyel birjon rá szegény, gazdag, amaz ne legyen hátrányban e mögött amiért, nem győzvén pénzzel, csak kevésbbé hathatós védelmet tud magának szerezni, az élet meghazudtolta, meghiúsította. Az Assistenzrath intézménye nem vált be, nem tudta föntartani magát. Akár az, hogy a ki jogát keresi, szivesen áldoz és jobban bizik abban, a kit megfizet, akár, hogy a fizetett képviselő buzgóbb, az államilag alkalmazott lanyhább, amaz a fél szolgálja, emez ura; tény, hogy a közönség az Assistenzrath helyett inkább a Justizcommissärt kereste és a kormány nemsokára kényszerítve látta magát a kivételből szabályt csinálni és a Justizcommissärnak lépésről lépésre tért engedni a perben is, míg végre egyéb teendőihez a peres képviselertet is teljesen és

véglegesen átengedte neki. Innen túl a Justizcommissär — csak a neve volt más — ügyvéd lett, a ki a perbeli képviselőtől kívül a perenkívüli képviselőt is ellátta s mindezen felül egyúttal közjegyző is volt. És ez az épen, az ügyvédségnek és közjegyzőségnek egyesítése, a mi Carmer alkotásából eredeti szándoka ellenére a viszonyok kényszerű fejleményeké, mint maradandó emlék is sajátossága a porosz jogszolgáltatásnak mind a mai napig föntartotta magát.

Egy lépés volt még hátra a porosz közjegyzőség ezen állandó visszafejlesztésében, az t. i. hogy a bíróságoknak helyi szabályokon és általános gyakorlaton alapuló perenkívüli hatásköre, jelesen okmány-szerkesztési jogosultsága, országos törvénnyel elősmertessék és a közjegyzők ebbeli jogosultsága, bár eddig is inkább elvi vala, egyenesen és kifejezetten megszüntetessék, illetve kizárassék. Ezt a lépést az «*Allgemeine Gerichts-Ordnung*» tette meg. Voltaképpen nem épen nagyszabású revisioja az érvényben levő jognak, épen a közjegyzőség dolgában látta szükségét annak, hogy a dívó joghoz újat tegyen, helyesebben: elvegyen belőle, ha az intézmény szempontjából akarjuk végzett munkáját tekinteni. Mindaddig, mint említők, a közjegyzők illetékessége perenkívüli ügyekben nem volt formálisan kizárva; a Codex Fridericianus csak néhány szabatosan megjelölt ügyletet utasított a bíróság kizárólagos hatáskörébe, a többi tekintetében concurráló volt a közjegyző és a bíró illetékessége; amazé a törvényen, emezé a helyi jogszabályokon és szokásjogon alapult. Daczára annak, hogy a gyakorlat a közjegyzőre kedvezőtlen irányt vett, nem lett volna lehetetlen megfelelő törvényhozási intézkedésekkel a közjegyzőnek perenkívüli illetékességét megerősíteni és a közönséget irodájába visszavezetni. Az A. G. O. azonban ennek ellenkezőjét cselekedte. Megszüntette a közjegyző hatáskörét és úgyszólván az összes magánjogi ügyletek érvényességét a bíróság közbenjárásához kötötte. Az a fölfogás nyilatkozott meg ebben az intézkedésben, hogy a bíró úgy a peres, mint a perenkívüli jogszolgáltatás egyedüli hivatott közvetítője, az állam minden igazságügyi funkció kizárólagos intézője és őre, az államtól független, imperiumát a jogaikkal szabadon rendelkező polgárok megbízásából merítő testületnek jogszolgáltatási hatáskört adni megengedhetlen dolog.

A közjegyzőre ezek után alig maradt sokkal több a hitelesítésekénél; azonban, hogy a közjegyzőség az ügyvédséggel egybekötve volt, emehhez támaszkodva, minimumra redukált hatásköre daczára, minden nagyobb rázkódtatás és lényeges átváltozások nélkül tartotta fönn magát napjainkig.

Evvel, hogy azonnal hozzá tegyük, csak az ó-porosz tartományok közjegyzőségét értjük, a tulajdonképeni porosz közjegyzőséget, mely ismertetésünk tárgyát képezi. Mert a szintén porosz főhatóság alatt levő rajnai tartományokban a francziák, uralmok idejében a saját közjegyzőségüket hozták be s az csekély változtatásokkal ott később is érvényben maradt, illetve különös törvénnyel megerősítve lett. (*Verordnung und Taxordnung für die Notarien in den Rheinprovinzen, Gesetz vom 25. April 1822*). Ez által ezek a tartományok a porosz közjegyzőség történelmi közösségéből kiváltak és önálló irányú fejlődést vettek.

Persze magára az ó-porosz közjegyzőségre is, az a körülmény, hogy az országnak egy, bár aránylag kis részében a franczia közjegyzőség lépett érvénybe, nem volt egészen üdvös hatás nélkül. Nagyon is kínálkozó volt az összehasonlítás, semhogy a porosz intézményben fel ne keltette volna a saját elégtelen helyzetének tudatát és napirenden ne tartotta volna a törekvéseket, hogy a franczia rendszer mintájára reformáltassék. Csakhogy, a mit könnyű volt elintéznie a rajnai tartományokban a franczia kormányzat hatalmi szavának, mely nem vette figyelembe a hódított ország ellentétes érdekáramlatait, az nehéz feladatot képezett az ó-porosz tartományok autochton kormányára nézve, mely, magától való, tartott a törvényes állapot kontinuitására és számolni kívánt az avval összeszövődő érdekek sokaságával. Így hát eltartott évtizedekig, míg a berlini közjegyzők egy memorandum (1842) megadta a lökést a rég óhajtott reformok előkészítésére. Azonban ez a reformkísérlet, bár maga a király fogta pártját, hajótörést szenvedett a porosz bíróságoknak és az ezekkel harmonizáló igazságügyi kormányzatnak ellenkezésén. Legalább, a mi a dolog lényegét illeti. Mert az 1845. július 11-én közzétett két törvény («*Gesetz über die Form einiger Rechtsgeschäfte*» és «*Gesetz über das Verfahren bei Aufnahme von Notariats-Instrumenten*») tényleg közelebb hozta a porosz közjegyzőséget a francziához, illetve a rajnaihoz abban, a mi a közjegyzői ügy-

ködés külsőségeit képezi, de nem abban, a mi a közjegyzőnek a perenkívüli jogszolgáltatáshoz való viszonyát, hatáskörének terjedelmét, közhiteles tanusításának jelentőségét és erejét illeti. Az 1847. év is hozott egy javítást. A fegyelmi hatóság azon év április 30-án kelt rendelettel Justiz-Commissarok (ez az elnevezés csak 1849-ben lett a Rechts-Anwalt névvel felcserélve) és közjegyzők által autonom választott becsületbiróságok (Ehrenräthe) kezébe lett letéve és pedig a legteljesebb mérvben, a mennyiben az elmozdítás büntetése is hatóságukhoz tartozott. Evvel az egy lépéssel a porosz közjegyzőség még a francziát is túlhaladta, a mennyiben a Ventose-törvény a közjegyzői kamaráknak alig ad többet, mint a felügyelet jogát, a fegyelmi hatóságot pedig a bíróságok kezébe teszi.

Az utolsó határkö, mely a porosz közjegyzőség belső fejlődését napjainkig jelzi, az *1890. július 15-én kelt törvény*, az úgynevezett júliusi novella, szintén nem módosított azokban, a mik a közjegyzőség helyzetére nézve lényegesek. Szabályozta a képesítést, a kerületi beosztást, a tanúk közbenjárását, az aláírások hitelesítését a pénzletétek, a helyettesítés kérdéseit. A közjegyzőség lényeges vonásaiban változatlan maradt.

Ez a törvény különben nevezetes, mert az első, mely az egész porosz királyság területére kiterjed, a rajnai tartományokat is beleértve, s a közjegyzőség egyes elemeit egyöntetűen szabályozza. Folytatása hasonló irányban talán nem is lesz, mert, ha ezentúl egységesítésről lesz szó, az valószínűleg nem a porosz királyság, hanem az egész német birodalom közjegyzőségének egységesítését fogja jelenteni.

A mi magát a porosz királyságot illeti, az a szakadás, a melyet a rajnai tartományokba behozott franczia szellemű intézmény okozott, nem az egyetlen. Poroszországnak újabb területgyarapodásai a közjegyzői jog szempontjából is idegen területeket csatoltak az anyaországhoz. Így Hannovernek különös közjegyzői rendtartása volt (*Notariats-Ordnung von 28. September 1853*), Frankfurtnek közjegyzői törvénye 1669-ből kelt, Schleswig-Holsteinban, mikor Poroszországhoz csatolták, az 1512. évi német közjegyzői rendtartás volt érvényben.

Ebbe a sokféleségbe az *1880. évi márczius 8-iki törvény (März-Novelle)* hozott némi rendszert. Az egész porosz királyság területét a közjegyzői jog szempontjából három részre osztotta.

A tulajdonképi porosz közjegyzőséget, a mint az az 1845 július 11-iki törvényben kifejezést nyert, eredeti területén, az ó-porosz tartományokban érvényben hagyva, a Cellei másodfolyamodású bíróság területe alá tartozó tartományokat a hannoveri közjegyzői rendtartásnak vetette alá, míg a rajnai tartományokban, melyek a kölni másodfolyamodású bíróság alá lettek helyezve, megtartotta az 1822. évi franczia mintára szabott intézményt.

A mai Poroszország tehát voltaképp háromrendbeli közjegyzőségnek a hazája: az eredeti ó-porosz, a rajnai és a hannoveri közjegyzőségé, melyek — bár a júliusi novella, mint említők, bizonyos pontokban egységesítette őket — lényegük szerint egymástól igen különbözőek. Noha csak a tulajdonképeni ó-porosz intézmény képezi ismertetésünk tárgyát, a másik kettőre — nem lehet egyébként — a következőkben ismételtén ki kell térnünk.

Tetézi a jogállapot bonyolultságát az, hogy az érintett három közjegyzői törvényvel a porosz közjegyzői jog összes forrásai nincsenek is kimerítve. Vannak birodalmi érvényű törvények, melyek a közokiratok alakszerűségeit, bizonyító erejét és végrehajthatóságát, a hitelesítéseket és váltóóvásokat szabályozzák. Másrészt egészen partikuláris jogerővel bírnak az ó-porosz rendtartás területén az Allgemeine Gerichtsordnungnak a közjegyzőségre vonatkozó intézkedései (III. 7.); különös forrása a közjegyzői jognak a magánjog is, mely újból a különféle jogterületek szerint nagyon elütő viszonyban áll az egyes intézményekkel, a mi a polgári törvénykönyv érvénybe lépte után is fönmarad, miután ez a partikuláris jogoknak sok irányban szabadkezet engedett. Ilyen körülmények között a porosz közjegyzőségnek commentárszerű ismertetése persze ki van zárva.

II.

A hatáskör kérdése a porosz közjegyzőségben, már imént vázolt fejlődésmenetéből is kiviláglik, kényes és vitás. Az 1512. évi birodalmi közjegyzői rendtartás a közjegyzői tanusítást kiterjeszti mindarra, a mit a közjegyző lát és hall. Ezzel a közjegyző illetékességébe lettek utalva nemcsak a szorosabb értelemben vett tanusítások, vagyis a közjegyzőnek hiteles alakban kiadott bizonyítványai olyan tényekről, melyek személyes tapasztalatának tárgyát képezték, hanem a közjegyző előtt kötött jog-

ügyletekről általa felvett okiratok is, mivel ezek alakilag és lényegileg szintén nem egyebek, mint tanúsításai bizonyos személyes tapasztalata körébe eső tényeknek, melyek, hogy bizonyos, a felek által célzott jogátváltozásokat alkalmasak előidézni, az a közjegyzői közbenjárás természete tekintetében köztük és amazok között különbséget nem teremt. Ez a körülírása a közjegyzői hatáskörnek a közjegyzői intézmény Európa szerte fejlett egyedül helyes fogalmának a folyománya, találó annyiban is a mennyiben a közjegyzői hivatást legsajátabb oldaláról jelöl meg, s annyiban is a mennyiben semmi irányban ebből a hivatásból folyt feladatait nem korlátozza. A korlátlanyságot persze nem kell abszolút értelemben venni. Az, hogy valakinek minő színű a szeme, körülmények között képezheti is, nem is a közjegyzői tanúsítás tárgyát. A közjegyzőség jogszolgáltatási intézmény, a mik ebbeli rendeltetésének határain túl fekszenek, nem léteznek számára.

A porosz jegyzőség történetét jellemző reaktív áramlat a közjegyzői hatáskör ezen, kezdetben helyes felfogását idővel módosította. De nem mindenütt egyenlő módon. A hannoveri és rajnai jegyzőségek területén, a mi tanúsítást a törvény a bíróságok illetékességéhez utalt, az úgy lett felfogva, mint a közjegyzői hatáskör korlátozása. Szabályul tehát a közjegyzői hatáskör korlátlanúsága vétetett. Az ó-porosz tartományokban, (1845. július 11-iki törvény), tehát az ország legnagyobb részében, ellenkező nézet kapott lábra. Ott a közjegyző tanúsítási joga elvben korlátoztnak vétetett, csak a mit a törvény határozottan fölemlít, tekintetett a közjegyzői hatáskör alá tartozónak. Ez a nézet még máig is az uralkodó a tulajdonképi porosz közjegyzőség területén. E nézetből kifolyólag a porosz közjegyző nem tanusíthat tényeket, mivel ebbeli jogáról a törvény nem szól, mely csupán bizonyos jogügyletek felvételére hatalmazza fel őt. A judikatura is azon az állásponton van, hogy «Gegenstand der eigentlichen notariellen Thätigkeiten nur die öffentliche Beglaubigung von Willenserklärungen ist» és hogy «notarielle Beurkundung blosser Sinnenwahrnehmungen in Altpreussen nicht vorgesehen ist» t. i. a törvény által.

Az elmélet azonban, legalább az, melynek a jogirodalom ad kifejezést, főképp a közjegyzői szakirodalom, nem szűnt meg e tannak ellenkezőjét vitatni. A bizonyítás minden eszközével,

sőt egyenes törvényt magyarázattal is igazolja az uralkodó nézet helytelenségét, mely egészen mereven és általánosságban nem is tud magának ezért a gyakorlatban érvényt szerezni. Egy tanúsítványra, melynek, adott esetben, a bíró közhiteles erejét illetéktelenség címén el nem ismeri, esik több mint egy, melytől az előismerést határozott törvényes szabályok híjában meg nem meri tagadni és bizonyára még sokkal több, mely bíró elé nem is kerül s mely igazi hivatását, t. i. hogy tekintélyével a pert megelőzze, meghiusítsa, a jogi forgalomban akadálytalanul teljesíti. Ez az elmélet különben azonos avval, mely saját törvényünknek a tanúsításról adott általános rendelkezéseiben kifejezésre jut. Korlátlannak ismeri a közjegyző tanúsítási jogát, de csak azon a körön belül, mely a közjegyzői hivatás jogszolgáltatási rendeltetése által van meghatározva. Ennélfogva két feltételt szab a tanúsítási jognak:

a) hogy csak tények tanusíthatók. Már az 1512. évi közjegyzői rendtartás kizárta azt, hogy a közjegyző olyat tanusítson, a mire csak következtetés útján jut. Véleményt kifejeznie, ítéletet mondania nem szabad. Ha teszi, kijelentése nem hitelesebb akármilyen magánegyén kijelentésénél. Mindannak a fölismerése, a mi a külső tények mögött áll, különös képességet vagy szakértelmet igényel, melylyel a közjegyző birhat, de nem okvetlen és nem hivatalánál fogva bir. Ennélfogva, mihelyt nem annak tanusításáról van szó, hogy a közjegyző mit látott, vagy hallott, hanem, hogy a látott vagy hallott dolgok minéműek, miértelműek, tanúknak vagy szakértőknek kell közbenjárniok és a közjegyző maga csak azt tanusíthatja, a mit a tanúk vagy szakértők kijelentettek. Ennek a tannak a kifejtésében a német elmélet olyan következetes, hogy kizárja azt is, miszerint a közjegyző kereskedelmi könyvekről azt tanusítsa, vajjon jól vannak-e vezetve, vagy sem? Kimondta ezt jelesen a boroszlói főtörvény-szék is. Sőt még annak kijelentését is szakvéleménynek veszi, vajjon a kereskedelmi könyvben vakarások fordulnak-e elő vagy sem. Minálunk tudvalevőleg maga a törvény kötelezi a közjegyzőt, a ki könyvkivonatot hitelesít, annak tanusítására, hogy az illető könyv rendesen van vezetve és minden a törvény által hitelességére megkivántató kellékekkel bir. És be kell ösmernünk, hogy ez eltévesztett rendelkezés, melynek abnormitását mindannyiszor érezzük, valahányszor ezeket a köteles szavakat a

hitelesítési záradékba beírjuk, mert megfelelő szakértelem nem lévén a mi dolgunk, lelkiismeretesen egy kereskedelmi könyvről nem állíthatjuk, hogy rendesen van vezetve, bármily lelkiismeretesen lapozzuk is azt keresztül. Ki van zárva a német elmélet szerint, hogy a közjegyző valamely törvény vagy jog érvényben létét tanúsítsa, a mi nálunk is az igazságügyministerium kiváltságát képezi. De még a fordítás helyes voltát sem tanúsíthatja, miután ez is vélemény vagy ítélet. Ebben a pontban saját jogunk talán nem is tér el a némettől, mert nálunk is csak az a közjegyző tanúsíthatja valamely fordítás helyes voltát, ki nyelvjogosítványt nyert, a mi egy soron áll a tolmácsi jogosítvánnyal, azaz valamely különös képesség állami megerősítése, úgy, hogy azt mondhatni, miszerint a közjegyző, mikor fordítást hitelesít, nem qua közjegyző jár el, tanusításának hiteles volta nem közjegyzői jellegéből, hanem egy accidentális szakképességéből sarjadzik, melyet az állam megvizsgált és megerősített, illetve egy külön jogositvány tárgyává tett.

b) Kell azon fölül, hogy a tanusított tények valamely joghatály előidézésére legyenek alkalmasak. Az azonban nem kelteke, hogy magánjogi érdek forogjon fönn. A mi közjogi természetű érdeke akár magánfélnek, akár testületeknek, de sőt magának az államnak is csak lehet, mind képezheti közjegyzői tanusítás tárgyát. Sőt nem egy az ilyen közjogi jellegű ténykedések közül másképp mint közjegyző által közhiteles módon nem is igazolható. Maradványa talán ez az elmélet a régi császári és pápai jegyzőség gyakorlatának, melynek emlékei között minduntalan akadunk közjogi aktusok, koronázási hitlevelek, államszerződések stb. közjegyzői tanusítására. Megengedi ennél fogva ez az elmélet azt is, «hogy közjegyzői jegyzőkönyv vétessék fel birói tanácsulésekről, a mi persze nem teszi fölöslegessé a birósági jegyzőkönyvet, de nagyon fontossá válhatik olyankor, mikor az egyetlen ez utóbbi ellen emelhető kifogásról, a hamisításnak beigazolásáról van szó.» (Weissler i. m. 85. 1.)

Erőtlen persze ez a porosz hivatalos közfelfogással szembe szálló és a jegyzői hatáskör korlátlanágát védő elmélet, valamint az ennek nyomát követő gyakorlat ott, a hol határozott törvényes rendelkezésekről van szó. Mindazokban az esetekben, melyekben a törvény valamely jogügylet felvételét és tanusítását a bíróság illetékességébe utalja, nem lehet véleménykülönb-

ségről vagy vitáról szó s a közjegyzőnek háttérbe kell lépnie. Ezek az esetek pedig, mint már érintettük, igen sokszorosak, főképp az ó-porosz közjegyzőség, illetve az annak határaival összeeső «Allgemeines Landrecht» területén.

A birói illetékességnek különféle fokai vannak. Bizonyos ügyletek egyenesen bíróság előtt kötendők; alakjuk a bírósági jegyzőkönyv, eltérő alakban, illetve másutt ha köttetnek, semmiek. Ezekről mondják: «*gerichtlicher Aufnahme bedürftig*». Mások csak «*gerichtlicher Verlautbarung bedürftig*», birói közbenjárással megerősítendők. Az ügylet tehát okmányba foglalható bíróságon kívül, azonban érvénytelen marad, míg a felek bíróság előtt meg nem erősítik. Vannak végre, melyekre nézve «*gerichtliche Übergabe*» lényeges kellék; az okirat, miután bíróságon kívül felvétel, birói őrizetbe adandó. Ismét más kategóriát képez a *gerichtliche Bestätigung* és *Genehmigung*, melyeknél a birói közbenjárás sem alkotó, sem érvényességi mozzanata az ügyletnek, illetve okmánynak. Mindezen fokozatok közül csakis az első, a *gerichtliche Aufnahme* zárja ki egyenesen és föltétlenül a közjegyzői közbenjárást. És az ebbe a kategóriába tartozó ügyletek száma épen az, mely rendkívül nagy. Kimerítő sorozatukat adni alig lehet ezen a helyen. Más a soruk az «Allgemeine Landrecht» nagy területén; más ott, hol még a «*Gemeines Recht*», a pandekták joga van érvényben, sőt ez ismét az egyes alája tartományozó tartományok, Neupommern und Rügen, Schleswig-Holstein, Hannover, Kurhessen, Nassau, majnai Frankfurt stb. különféle jogfejlődése szerint megannyi eltéréseket mutat; más végre a rajnai közjegyzőség területén. A német jogfejlés szakadozottságát ebben a bizonyára nem elsőrangú kérdésben a koblenzi kerület úgynevezett keletrajnai része mutatja legmeglepőbben. Ezen a területen, kicsinysége daczára, nem kevesebb, mint kilencz partikuláris jog van érvényben, melyek mindegyike köré számtalan kormányrendelet csoportosul. Ennek folytán, a ki tájékozást akar magának szerezni arról, milyen ügyletek tartoznak birói illetékesség alá ezen a kis területen, kilencz jogrendszer (Mainzer Landrecht, Solmscher Landrecht, Nassau-Catzenellenbogisches Landrecht, Triersches Landrecht, Kurkölnische Rangordnung stb.) kell, hogy áttanulmányozzon, mindegyik más sorát állítja fel a szóban forgó ügyleteknek, úgy hogy úgyszólván minden városban más a köz-

jegyző hatásköre. Elégnek tartjuk, ha az ó-porosz közjegyzőség területéről, mely úgylis a legnagyobb és egyedül karakterisztikus, iktatjuk ide a kizárólagos birói illetékesség alá tartozó ügyletek sorozatát. Az Allgemeines Landrecht bíróságához utalja: a vakok és süketnémák minden írásbeli szerződését; házastársak közti szerződéseket; házastársak közti vagyonközösség megállapítása, kizárása vagy megszüntetése iránt kötött szerződéseket; a nem önhibája folytán elvált házastársnak a törvényes végkielégítésről való lemondását tárgyazó szerződést; a morganatikus házasságra vonatkozólag kötött házassági szerződést; kiskorú fiúgyermeknek az apa által való nagykorúsítását; az Einkindschaftra vonatkozó megállapodást; családi alapítványokat és hitbizományokat; a végrendeleteket és fiókvégrendeleteket; az örökösödési szerződéseket; a meghatalmazásnak két specziális esetét; az ajándékozási szerződéseket, ha az ajándék tárgya át nem adatott; két évi vagy ennél régibb kamathátralékra vonatkozó kötvényeket; a törvényes elévülési határidőkről szóló lemondásokat vagy azoktól való eltéréseket; a birói illetékesség alá tartozó ügyletek megváltoztatását és visszavonását. Mihez megjegyzendő, hogy ezeken a határozottan megjelölt ügyleteken kívül van egynémely, melynél az illetékesség kérdése vitás és más tizen-nyolcz, melyeknek eredetileg szintén kizárólagos birói illetékessége újabb törvények által megszüntetve lett. Nem a legjelentékenyebb kategóriája végre még az ide tartozó ügyleteknek az Auflassung, vagyis az ingatlan átruházást követő átíratási megállapodás, mely az 1872. évi május 5-én kelt, egész Poroszországra kiterjedő telekkönyvi rendtartás értelmében magától a jogügylettől különválasztatott, azonban az ingatlanra vonatkozó tulajdonjog megszerzéséhez lényeges ügyletet képez és csak az illetékes telekkönyvi hatóság előtt, a két érdekelt fél személyes közbenjárásával köthető meg.

A rajnai közjegyzőség területén, hol a Code civil van érvényben, eltekintve az ott is fennálló telekkönyvi rendtartástól, csak a C. c. 361., 784., 793., 1457—61—66. és 2174. szakaszaiban meghatározott nyilatkozatok és ügyletek (gyermekkéfogadás, örökségelfogadás leltár mellett, örökségről való lemondás, vagyonközösségről való lemondás, jelzálogos ingatlan átengedése) vannak a bíróság elé utalva, míg egyebekben a közjegyző illetékes.

Szembe állítandók volnának már most ezekkel a kizáró-

lagosan biróilag felveendő ügyletekkel azok, melyek kizárólag közjegyzőileg veendőek fel, vagyis a hol a közjegyzői okirat az ügylet érvényességi feltétele. Hazai viszonyaink szempontjából ez a kategoria bizonyára elsőrangú érdekességű volna ránk nézve. Azonban olyan ügyleteket, melyek tekintetében a közjegyzői illetékesség kizárólagos volna, csakis a rajnai tartományokban, a Code civil területén ismer a törvény. Poroszország összes egyéb részeiben ilyen értelmű kizárólagosság nem létezik. Létezik azonban egy elég nagy sorozata az olyan ügyleteknek, melyek tekintetében az illetékesség vagylagos; a közokirati alak lényeges kellék, de a közokirat egyenlő hatálylyal vehető fel úgy a közjegyző, mint a biró által. A rajnai tartományokban következők a főbb jogügyletek, melyek a közjegyzői kényszernek alávetvék: ajándékozás (Code civil 931., 932. §.), ajándék elfogadására szóló meghatalmazás (933. §.); házassági szerződések (1394. §.); azok megváltoztatásai (1396. §.); vagyonelkülönítés házastársak közt (1444. §.); vagyonközösség visszaállítása (1451. §.); elválás kölcsönös megegyezés alapján; a házastársak mindegyike saját közjegyzője kíséretében négyszer tartozik az illetékes bíróság előtt megjelenni körülbelül három havi időközökben s a békéltetési kísérletek sikertelensége esetén bizonyítványt kap arról, hogy egyetértőleg kéretett a szétválasztás; a közjegyzők az egész eljárásról jegyzőkönyvet vesznek fel; a szülők és egyéb felmenők beleegyezése, mely szintén kellékes, ugyancsak közokiratba foglalandó (281. §. és köv.); természetes gyermekek elismerése (334. §.); szülők beleegyezése gyermekeik örökbefogadásához; végrendeletek és azok visszavonása (C. c. 971. és köv. §§.); leltárak, melyek a közjegyzői hatáskör szempontjából igen nevezetes szerepet játszanak, miután a Code Civil számos esetben írja kötelezően elő a leltár-felvételt (126., 270., 600., 626., 769., 773., 794., 821., 1001., 1050., 1414., 1416., 1442., 1456., 1483., 1504., 1510., 1532., 1562. §§.), mely mindig közjegyző által eszközlendő; kölcsön és nyugtatvány a C. c. 1250. §-a esetében; örökösödési szerződés a C. c. 854. §-a esetében; ingatlanok önkéntes árverése; nemkülönben a C. c. 1258., 1259., 1743., 2102., 2103. §-aiban meghatározott ügyleteknél stb.

A vagylagos közjegyzői, illetve birói okmánykényszer az ország többi részeiben a jogterületek sokféleségéhez képest hasonló eltéréseket mutat, mint fentebb a kizárólagos birói okirat-

kényszer tárgyalásánál láttuk. Mindenek előtt vannak birodalmi hatályú törvények, melyek idevágó rendelkezéseinek nemcsak a porosz királyság — beleértve persze az imént érintett rajnai jogterületet — hanem a többi német ország (bajor, szász stb.) is alá vannak vetve. Ilyen a kereskedelmi és váltótörvény. Ezek közokiratot írnak elő: a részvényekre szóló betéti-társasági szerződés, annak minden megváltoztatása, az alaptőke felemelése, leszállítása, visszafizetése, a részvények amortisálása és a társaságnak részvénytársasággá átváltoztatását célzó megállapodások tekintetében (keresk. törvény 175., 180., 203., 209. §§.); a részvénytársasági szerződés, valamint minden közgyűlési határozat, úgyszintén ez utóbbiak elleni tiltakozás, végre részvényeknek az alapítók javára irását tárgyazó megállapodás esetében (Ker. törv. 190., 209., 222., 238. §§.); korlátolt szavatossággal alakuló társaságok alapszerződésai, üzletrészek átengedése s a társasági szerződés megváltoztatása eseteiben (1892. ápril 20-ki birod. törv.); váltóóvásoknál (V. t. 87. §.) szintén csak vagylagos az okmánykényszer.

Hasonlóképp birodalmi törvények alapján okmánykényszer alá esnek, úgy azonban, hogy a közokirat a bíróság által is felvehető: törvénytelen gyermek elismerése, leszármazás megállapítása (1875. február 6-ki Birod. Törv. 25., 26. §§.), birodalmi tisztviselők és katonák fizetésének lefoglalása, átruházása stbről a birodalmi pénztárhoz intézett értesítések (B. T. 1877. márczius 31., 6. §.), nyilvános eladások a keresked törvény 343. §-a alapján; csődleltár (113. §. Csőd-törv.), a perrendtartás 664. és 665. §§-aiban érintett okmányok. Csupán hitelesítési kényszernek vannak alávetve, mely azonban szintén közjegyzői vagy birói is lehet: váltói keresztvonások (V. T. 94., 98. §§-ai), perbeli meghatalmazás (Civ.-Pr.-O. 76. §.), a kereskedelmi lajstromokba való bejelentések (Ker. T. 19., 86., 176., 210. §§. stb.), az írói és művészi tulajdon védelméről szóló törvény értelmében vezetett lajstromokba történő bejelentések (1870. június 11-ki B. T. 41. §-a és 1876. január 9-iki B. T. 16. §.), szabadalmak, védjegyek és árujegyek jegyzékeibe való bejelentések és egyebek.

A porosz királyság egész területén közokirati kényszer alá esnek vagylagos közjegyzői, illetve birói illetékességgel: a bányatörvény (1865. jun. 24) 94., 118., 133., 235., 240. §§-aiban meghatározott ügyletek; az örökösödési nyilatkozat (1869. már-

cius 12-ki törv. 3. §.); a járadékbankokról szóló törvény (1850. márczius 12-iki törv.) 45. és 47. §§-ban meghatározott ügyletek; katonatiszti jövedelmek igazolása házassági esetekben (1850. márczius 14-ki törv. 2. §.). Csupán hitelesítési kényszernek vannak alávetve szintén vagylagos illetékességgel: minden telekkönyvi beadvány és okirat (Grund-B.-Ordn. 33., 37. §§.), 3000 márkánál magasabb letétek (Hinterlegungs-Ordnung vom 14. März 1879) s még némely egyéb ügy.

Ez az egész birodalomra, illetve az egész porosz királyságra kiterjedő közokirati kényszer kiterjed persze az ó-porosz tartományokra, a tulajdonképeni porosz közjegyzőség hazájára is. Ezen, minket itt leginkább érdeklő tartományok speciális közokirati kényszerét, — mely persze szintén vagylagos — főképp a magánjogi törvények, jelesen az «Allgemeines Landrecht» szakaszai közt kell keresnünk. A főt tárgyalt kizárólagos birói kényszer mellett az itt következő vagylagos közokirati kényszer a porosz közjegyzőségnek mintegy második alappillére. Közokirat kellékes pedig az «Allgemeine Landrecht» területén:

Írni vagy olvasni nem tudó, vagy írni bármely okból képtelen személyek írásbeli szerződéseinél (172. §. I. 5.); kivételt állapít meg a törvény a földművesekre nézve, kik a községi bíróság által vétethetik fel okirataikat és a nyugták tekintetében, melyek keresztvonással is érvényesek, ha két tanu (150 márkán alul egy tanú) által vannak előttemezve; azoknak szerződéseinél, kik a nyelvet nem értik, a melyen az okirat felvétetik (172. §.); haszonbérleti szerződéseknél, ha a bérösszeg, a bérlő mellékszolgáltatásait beleértve, 200 tallerra rúg vagy azt meghaladja; hajóknak, vagy harmadik személy őrizetében levő áruknak elzálogosításánál; jegyesek által kötött, a kölcsönös vagyron megkötését, kezelését és haszonélvezetét tárgyazó házassági szerződéseknél (II. 1. 10. §.), nemkülönben magánál az eljegyzésnél, ha írásbeli szerződés mellett köttetik (II. 1. 82. §.); tékozlók megintése (I. 12. 33. §.), mint az ellenök indítandó eljárás egy előfeltétele esetében; szentelepek kiaknázása körül: a földbirtokos beleegyezése, hogy a tárnajog a földtulajdontól elválasztassék, a tárnajog elidegenítése és egyéb ügyletek; törvénytelen gyermekek elismerése és végre hitbizományi leltárak szintén közokirati alakhoz vannak kötve. Hitelesítési kényszernek, mely szintén vagylagos, vannak alávetve az «Allgemeines

Landrecht» területén a föltétlen örökség-elfogadási nyilatkozatok és minden bíróság előtti képviselőre szóló meghatalmazás.

A többi porosz jogterület (hannoveri jegyzőség stb. stb.) közokirati kényszerének tárgyalását mellőzzük.

Hogy összefoglaljuk a tárgyalatokat, a porosz közjegyzőség hatáskörének kérdése, a mi a tanusítási jogot illeti, beleértve ebbe az okmányok felvételét, a következőkben áll:

a szoros értelemben vett tanusításokhoz, a nálunk úgynevezett ténytanusításokhoz, a porosz közjegyzőnek az uralkodó hivatalos felfogás szerint, melylyel azonban az elmélet és részben a gyakorlat is ellentétben áll, nincsen joga. Kivételt képeznek a rajnai tartományok. A mi a közhiteles tanusításnak másik kategóriáját illeti, az okmányfelvételt, ebben a porosz közjegyző hatásköre korlátlan, egyes törvények azonban kivételtet állapítanak meg a bíróságok javára. Magánokiratok felvétele nincs eltiltva. A porosz közjegyző tehát mindazokban az esetekben, midőn valamely törvény egy okmány felvételét a kizárólagos birói illetékesség alá nem utalja, okmányokat akár köz-, akár magánokirat alakjában felvehet. Csakhogy ez az illetékessége nem kizárólagos, mert a bíróságok vele az okmányfelvétel egész mezején concurrálnak. Nincsen törvény, mely a bíróságok illetékességét azokra az ügyletekre szorítaná, melyekkel a fél máshova, mint a bírósághoz nem is fordulhat. Van tehát bizonyos ügyletekre kiterjedő kizárólagos birói illetékesség és e mellett mindenféle okmányok felvételére kiterjedő potestativ birói illetékesség. Másrészt az ügyletek bizonyos nemének okmányba foglalására vonatkozó kizárólagos közjegyzői illetékesség nem létezik, kivéve a rajnai részeket, azaz a francia jogterületet. De létezik potestativ közjegyzői illetékesség az ügyletek minden nemének okiratba foglalására, korlátozva azon kizárólagos birói illetékesség által, mely bizonyos okmányok felvétele tárgyában, mint épen érintők, a bíróság javára fennáll;

külön szempont alá esik a közokirati kényszer, vagyis azoknak az ügyleteknek sorozata, melyek érvényesen csakis közokirat alakjában köthetők. Közokiratok felvételére úgy a bíróságok, mint a közjegyzők jogosítva vannak. A többször érintett, kizárólagosan birói illetékesség alá tartozó ügyleteknél ez a jogosítvány kizárólagos. A többi közokirati alakhoz kötött ügyletnél, mindig eltekintve a rajnai tartományok területétől,

kivétel nélkül vagylagos; a fél úgy a közjegyzőhöz, mint a bírósághoz fordulhat velök. Hogy minők már most a közokirati kényszer alá vetett ügyletek, erre nézve — láttuk — a jogterületek és jogforrások sokszerűsége szerint a legnagyobb különféleség uralkodik. Vannak közjogi természetű törvények, melyek közokirati kényszerrel állapítanak meg bizonyos ügyletekre nézve. Legnagyobb részben azonban a közokirati kényszernek a forrása magánjogi. A magánjog pedig nem egységes. Egyes részei birodalmilag vannak szabályozva, egyes részei országosak, de magának Poroszországnak területén sem dívik egységes magánjog. Így tehát a területi hatályra nézve legnagyobb Allgemeines Landsrecht, továbbá a Code civil és az úgynevezett Gemeines Recht, mint fő-magánjogforrásoknak a közokirati kényszerben egymástól lényegesen eltérő rendelkezései, a közokirati kényszernek alávetett ügyletek száma és misége tekintetében, a porosz jegyzőség hatáskörében geografice elhatárolt különbözőségeket teremtenek.

Fölmerül a kérdés, hogy miután Németország, mint tudva van, nemsokára egységes magánjog, az új polgári törvénykönyv uralma alá fog kerülni, a közjegyzői hatáskör tárgyában fennálló jelenlegi különbözőség nem fog-e mihamarabb megszűnni? Ez egyelőre a polgári törvénykönyv életbeléptetése daczára sem remélhető. Az új birodalmi törvénykönyv magánjogi jellegéhez képest érintetlenül hagyja a közjegyzőség szervezetét és a közhitelességi intézmény föltételeit, melyek addig, míg az e részben sok oldalról hangzó óhajok meg nem valósulnak és a birodalom a jogszolgáltatásnak ezt az ágát is saját törvényhozási jogának körébe be nem vonja, az egyes országok törvényhozási feladatainak körén belül marad. Tehát jelesen a porosz közjegyzőség sem szervezetében, sem az eljárás szempontjából az új magánjog által érintve nem lesz. Milyen a tanusítási hatásköre a porosz közjegyzőnek, az, mint eddig, úgy ezentúl is a porosz törvények alapján lesz megítélendő. Az új polgári törvénykönyvnek egyedüli hatása a porosz közjegyzőségre az lesz, hogy meg fogja változtatni azoknak a magánjogi ügyleteknek számát és fajtát, melyeknek érvényessége a közokirati alakhoz van kötve, mivel hogy az okiratok alakszerűségei kiválóan magánjogi kérdés és az új magánjog az eddigi partikuláris magánjogoknak mindenben, a mit fölölel, derogálni fog. De, ha egyrésztől meg is fog

változni tárgy és terjedelem szerint a közokirati kényszer, nem fog megváltozni a mai állapot az illetékesség kérdésében, vagyis abban, hogy a közokirat bíróság vagy közjegyző által veendő-e föl akár kizárólagosan, akár vagylagosan, mert ez már a közjegyzőség, illetve is a bíróságok szervezeti és perenkívüli eljárás kérdése, mely, mind a kettő birodalmilag szabályozva nem lévén, az eddigi partikuláris jogállapot szerint fog megmaradni. Az új polgári törvénykönyv ezzel számol is és mindenütt, hol közokirati kényszert állapít meg, hozzáteszi: «gerichtlich oder notariell», jelezvén ezzel, hogy az illetékesség kérdését nem dönti el és a maga szempontjából a közokiratnak akár bírói, akár közjegyzői alakját érvényesnek tekinti.

Mihelyt tehát az új polgári törvénykönyv hatályba lép, meg fog szünni a közokirati kényszer a fennmilitett ügyletek közül azok tekintetében, melyekre nézve az illető szabály a hatályon kívül léptetendő magánjogi törvényekben gyökerezik és helyébe fog lépni ezeknek a közokirati kényszer, a melyet az új polgári törvénykönyv contemplál. Mindamellet érvényben marad ezentúl is a már most is fennálló kényszernek mindazon esete, melyet nem magánjogi természetű törvény, hanem pl. a bányajog, a vízjog, perjog, illetve az e szakba vágó törvények állapítanak meg. Főkép a perjog, hova az okiratok bizonyító erejének tana tartozik, lehet ezentúl is bővebb forrása a közokirati kényszernek.

A magánjogi forrású közokirati kényszer hatálya tudvalevőleg nem az okmány bizonyító képességét, hanem az ügylet érvényességét érinti; s indító oka és célja amannak a jogok biztosítása és érvényesítésük egyszerűsítése, emennek indító oka sokféle és célja sokszor nem egészen világos. Főkép azok a kényszerek, melyek ma már nem tekinthetők egyebeknek, mint jogtörténeti maradványoknak, hozhatják zavarba azt, a ki okukat adni, céljukat megjelölni akarná. Hogy minő alap gondolat vezette a polgári törvénykönyv tervezőit az új magánjog közokirati kényszerének megállapításánál, azt talán az új törvénykönyv értelmében közokirati kényszer alá tartozó ügyletek alább következő sorozata már magában is világossá teszi az olvasó előtt. Általában nem mondható, hogy a magánjog új iránya kedvezne a közokirati kényszernek; a jogügyletek formaságainak megnehezítésében a jogforgalom megakasztását, megdrágítását

és a szegényebb, avatlanabb néposztályok érdekeinek kockáztatását látja a modern fölfogás. Ez egyike azon szocialisztikus olajcseppeknek, melyek sok helyütt be lettek csepegtetve az új polgári törvénykönyv szakaszainak szerkezetébe.

Közokirathoz köti pedig az új polgári törvénykönyv a következő ügyleteknek érvényességét (a szakasz-idézetek a második olvasású szövegre vonatkoznak):

1. alapítványok élők közt (71. §.),
2. szerződések, melyek által valaki arra kötelezi magát, hogy egész jelenlegi vagyonát, vagy annak egy részét, vagy haszonélvezetét másra átruházza (263. §.),
3. törvényes örökösöknek az örökség megnyíltá előtt a várandó törvényes örökrész vagy kötelesrész tárgyában egymás közt kötött szerződései (264. §.),
4. szerződések, melyek által valaki arra kötelezi magát, hogy egy ingatlanra vonatkozó tulajdonjogot másra átruházza (265. §.),
5. örökség vétele (448. §.),
6. ajándék-ígéret, beleértve adósság-elengedés vagy adósság-elösmerésre vonatkozó ajándékszerű ígéretet, kivéve a tényleges teljesítés esetét (465. §.),
7. az úgynevezett «Dinglicher Vertrag», melyet e füzetekben már megbeszéltünk, a 794. és 838. §§. értelmében; (794. §.: Ahhoz, hogy valamely ingatlanra vonatkozó tulajdonjog átruháztassék, vagy egy ingatlan valamely joggal megterheltesék, nemkülönben ilyen jog átruházásához vagy megterheléséhez, a mennyiben a törvény ellenkezőt nem rendel, a két félnek a jogátszarmazásban való megállapodása és ezen megállapodásnak a telekkönyvbe való bejegyzése szükséges. A bejegyzés megtörténte előtt az érdekeltek csak akkor vannak kötve nyilatkozataikhoz, ha azok bíróilag vagy közjegyzőileg tanúsítva, vagy a telekkönyvi hatóság előtt lettek kifejezve, vagy ehhez benyújtva lettek, vagy, ha a jogátruházó a másik félnek egy, a telekkönyvi rendtartás szabályainak megfelelő bekebelezési engedélyt szolgáltatott ki. — 838. §.: A 794. §. értelmében valamely ingatlanra vonatkozó tulajdonjog átruházásához megkivántató meg egyezés a jogátruházó és a jogszerző közt (Auflassung) mind a két fél együttes jelenlétében a telekkönyvi hatóság vagy a bíróság, vagy pedig egy közjegyző előtt eszközendő.)

8. házassági szerződések, melyeknél szintén lényeges mindkét félnek együttes jelenléte (1333. §.),

9. vagyonközösség esetében az egyik házastársnak beleegyezése abba, hogy a másik a leszármazókra vonatkozólag bizonyos halálesetre szóló intézkedéseket tehessen (1388. §.), valamint beleegyezése abba a szerződésbe, mely szerint a házasságnak halál általi felbomlása esetén a leszármazók egyike a vagyonközösségben levő javakra vonatkozó igényeiről lemond (1391. §.),

10. valamely leszármazónak az a szerződése, melylyel a vagyonközösségben levő javakra vonatkozó jutalékáról lemond (1396. §.), valamint a többi leszármazónak az életben maradt házastárssal kötött szerződése arra vonatkozólag, hogy az imént érintett lemondás fejében nyert végkielégítés mi módon legyen az osztály alkalmával tekintetbe véve (1397. §.),

11. törvényesítési kérvény; a gyermeknek, anyjának és a törvényesítő atya nejeinek beleegyezése (1616. §.),

12. örökbefogadás, melynél mindkét félnek együttesen kell jelen lennie (1631. §.), továbbá az örökbefogadó házastársának és az örökbe fogadott szüleinek hozzájárulása (1636. §.),

13. hagyatéki leltár, mely a korlátlan felelősség kikerülése végett vétetik fel (1876. §.),

14. valamely örökostársnak intézkedése a hagyatékot tekintő jutalékáról (1907. §.),

15. végrendelet (2099. §.); megmarad azonban a bíró vagy közjegyző kezéhez leteendő magánvégrendelet (2104. §.); kiváltáságos végrendelet csakis veszély esetére (213. és köv. §§.), a hagyaték huszadrészét meg nem haladó hagyományok (2119. §.) és családi természetű, valamint temetkezési rendelkezések tárgyában (2120. §.) van megengedve,

16. örökösödési szerződés, melynél szintén mindkét fél együttes jelenléte kellékes (2143. §.); házastársak és jegyesek örökösödési szerződésai a házassági szerződésbe foglalhatók;

17. valamely örökösödési szerződés ellen az örökintézkedő részéről tévedés, kényszer, vagy valamely lényeges ténykörülmény nem ösmerete miatt tett kifogások (2148. §.),

18. valamely örökösödési szerződésnek kölcsönös beleegyezéssel való visszavonása (2156., 2157. §§.), valamint egyoldalú visszalépés (2162. §.),

19. örökségről való lemondás (2213. §.), ennek szerződésszerű visszavonása (2216. §.), valamely végrendeleti jutalékról való lemondás (2217. §.),

20. örökösödési nyilatkozat (2221. §.).

Hitelesítési kényszert állapít meg a polgári törvénykönyv a következő esetekben:

1. valamely leszármazónak lemondása a vagyonközösség alatt levő javaknak őt illető jutalékáról (1396. §.),

2. a hagyaték el nem fogadása és az ennek kijelentésére szolgáló meghatalmazás (1822. §.),

3. valamely hagyaték elfogadása vagy el nem fogadása tárgyában emelt kifogások (1832. §.),

4. végrendeleti végrehajtó kirendelése harmadik személy részéről (2068. §.), ezen tisztségnek átruházása (2069. §.).

Írni nem tudó felek aláírása általában hitelesítendő. Bizonyos esetekben (945., 2084., 2179. §§.) az egyik félnek joga van a másiktól az ügylet közhiteles alakban való okmányba foglalását, vagy az okmány hitelesítését követelni.

Így áll jelenben és illetve fog állani a legközelebbi jövőben, a polgári törvénykönyv életbelépte után, a porosz közjegyző hatáskörének kérdése a leglényegesebb, ha nem egyedüli lényeges, valóban közjegyzői feladatkörnek, t. i. a közhitelű tanusításnak terén.

Azonban, mint mindenütt, Poroszországban sem maradt a közjegyző hivatalos működése kizárólag a közhitelű tanusítás terére szorítkozva. Arra a pontra persze a porosz jogfejlés még nem ért el, hogy a közjegyző a közhiteles tanusítás kategóriáján kívül fekvő perenkívüli teendők ellátására törvényes felhatalmazás alapján hivatott önálló jogszolgáltatási közeg legyen. A mi perenkívüli teendőt a porosz közjegyző tulajdonképeni hivatása mellett még elvétele végez, az sem feszítette még szét a birói megbízás szűk kereteit. Mennyiségileg pedig ezek a teendők ma sokkal kevesebbek, mint voltak azelőtt. Az «Allgemeine Gerichtsordnung»-ba átszármazott még a Codex Fidericianus útján a régi császári jegyzők perbeli hatáskörének egynémely maradványa, jelesen: a tanukihallgatás (82. §.), birói határozatok kézbesítése (89. §.) és egyebek is. Ezek a birói megbízások azonban részint a peres eljárás modernizálása folytán törvényes úton hatályon kívül helyezettek, részint elavultak.

a porosz jogfejlés azon tendenciája folytán, hogy a perenkívüli hatáskört lehetőleg a bíróságok kezébe koncentrálja.

Mindazonáltal egyben-másban megmaradt még valami ebből a régi hatáskörből; így például tanuvallomások fölvétele, ha arra egy külföldi bíróság megkereséséből valamely külföldön folyó perben van szükség. A közjegyzőnek ilyen esetben joga van a felektől esküt is kivenni, melynek ugyanaz a jelentősége és a következményei, mint bármely, bíróság előtt tett eskünek. Joga van azonfelül a porosz közjegyzőnek hagyatékok leltározására, zár alá vételére, valamint nyilvános árverések foganatosítására is, miről terjedelmesebben alább fogunk szólni.

(Folyt. köv.)

VEGYESEK.

Van-e helye az 1881: LX. t.-cz. 187. §-a értelmében utóajánlatnak a késedelmes árverési vevő veszélyére megtartott újabb visszarverés (id. t.-cz. 185. §.) után is? és ha van: a megelőző árveréseken tett ígéreteknek minő összege az, a melynek egy tizedrészével meghaladó utóajánlatot kell az utóajánlatot tevőnek tennie? — ebben a sokat vitatott kérdésben* újabban a debreczeni kir. ítélőtábla hozott 6. sz. a. döntvényt a következő értelemben:

Az 1881. évi LX. t.-cz. 187. §-ában szabályozott utóajánlatnak helye van a késedelmes árverési vevő veszélyére megtartott visszarverés (id. t.-cz. 185. §.) után is.

Ha azonban a visszarverési vevő ígérete csekélyebb volt az alapárverésnél elért vételárnál, ez esetben az alapárverési vevő által kipótolandó különbözetnek (186. §. 2-ik bekezd.) és a visszarverési vevő ígéretének együttes összege képezi azt az ígéretet, a melynek egy tizedrészével meghaladó ajánlatot kell az utóajánlattevőnek tennie.

Indokok: A végrehajtási törvény az ingatlanok elárverezésére, eltérőleg a korábbi törvénynek (1868: LIV. t.-cz. 437. §-ának) rendelkezéseitől, csupán egy határnap kitűzését rendel azzal a joghatálylyal, hogy az ingatlan ezen a határ-

* Lásd e füzetek 116. é. következő lapjait.

napon a kikiáltási áron alól is eladassék. Ezzel a megszorító rendelkezéssel szemben gondoskodni kívánt a törvény az utóajánlat jogintézményével arról, hogy akkor, ha az árverésre kitett ingatlan akár az árverelő összebeszélése, akár egyéb körülmények folytán az árverésen aránytalanul olcsón, vagy a valóságos értéknek meg nem felelő árban adatik el, ez a sérelem orvosolható legyen; mert, miként a végrehajtási törvény ide vonatkozó indoklásában felhozzatik, az utóajánlat lehetővé teszi azt, hogy az ingatlannak valódi értékét megközelítő magasabb ígéret tétessék, a mi pedig úgy a végrehajtást szenvedőnek, mint a jelzálogos hitelezőnek egyaránt érdekében áll. Minthogy pedig nemcsak az 1881: LX. t.-cz. 171. §-a alapján foganatosított első (alap-) árverésnél, hanem a késedelmes vevő veszélyére a 185. §. alapján megtartott újabb (vissz-) árverésnél is előfordulhat az az eset, hogy az ingatlan a valóságos értéken alól adatik el: annál fogva csakis az utóajánlat lényegének és céljának félreismerésével lehetne kimagyarázni azt, mintha a törvény csupán az 1881: LX. t.-cz. 171. §-ában szabályozott alapárverés ellen engedne utóajánlatot.

A 187. §. azt engedi meg, hogy utóajánlatot a törvényes feltételek megtartásával bárki is az «árverés» napjától számított 15 nap alatt tehessen. Az «árverés» szó általános fogalmat fejez ki, a melyben az árverésnek itt kérdésbe jöhető minden neme (alap-, első-, újabb-, visszarverés stb.) benfoglaltatik s az «újabb» árverés kifejezését a törvény csupán a különneű árverések időbeli sorrendjének jelzéseül használja. Ha a törvényhozónak az volt volna a célja, hogy a visszarverés ellen ne engedjen utóajánlatot, úgy ez iránt kifejezetten rendelkezett volna, miként kifejezett rendelkezést tartalmaz a 187. §. végső pontja az iránt, hogy az utóajánlat folytán megtartott árverés ellen további utóajánlatnak helye nincs. Sőt a 185., 186. és 187. §§-ban s az ezeket megelőző §§-ban foglalt rendelkezéseknek egymásutáni sorrendje is arra utal, hogy utóajánlatnak az árverés mindkét neme (alap- és visszarverés) ellen van helye, a mennyiben a törvény az utóajánlatról nem közvetlenül az alapárverésre, hanem úgy az erre, valamint a visszarverésre vonatkozó rendelkezések után, tehát nyilvánvalóan mindkettőre kiterjedőleg rendelkezik.

Ámde a törvényhozónak fennebb kifejtett célzata nem érvényesülhetne, s a törvény e tekintetben önmagával jönne össze

ütközésbe, ha megengedné azt, hogy az utóajánlat összege csekélyebb lehessen annál az ígéretnél, a melyik az előző két (alap- és vissz-) árverésen tett ígéretek között a magasabb. Ha a visszarverésen elért vételár összege magasabb, mint sem az alapárverésen tett ígéret, ez esetben a 187. §. világos rendelkezéseinek fogva semmi kétség nem lehet az iránt, hogy az utóajánlatnak ezt a visszarverésen tett ígéretet legalább tíz százalékkal meg kell haladnia; csupán arról lehet szó, hogy vajjon akkor, ha a visszarverésen tett ígéret az alapárverésen ígért vételárnál csekélyebb, egyedül eme csekélyebb összeg szolgáljon-e vagy nem az utóajánlattevő által teendő magasabb ígéret összege kiszámításának alapjául?

Ez a kétség is eloszlik a következők tekintetbe vételével, jelesül:

A 185. §. szerint *jogában* áll az alapárverési vevőnek a visszarverés felfüggesztését követelni, ha ő a visszarverés fogantatásáig az árverési feltételeknek (az esedékes vételár-részek lefizetésével) eleget tesz; ha azonban eme feltételeknek nem tesz eleget: jogait elveszti s azonnal feléled az a *kötelezettsége*, melynél fogva a visszarverésen teendő esetleges csekélyebb ígéret összegét az általa tett magasabb ígéret összegének erejéig kipótolni tartozik. És ez a fizetési kötelezettség abban az időpontban válik esedékessé, a melyben az ingatlanság a kevesebbet ígérő visszarverési vevőre leüttetett.

Az alapárverési késedelmes vevőnek ez a fizetési kötelezettsége meg nem szűnik akkor sem, ha a visszarverés ellen utóajánlat adatik be, mert utóajánlat esetén a telekkönyvi hatóság, a 187. §. szerint, csakis magát az árverést nyilváníthatja hatálytalannak, de a visszarverésnek ez a hatálytalanná nyilvánítása ép oly kevésbé oldhatja fel az alapárverési késedelmes vevőt a különbözet pótlása iránt fennálló fizetési kötelezettsége alól, mint nem oldotta őt fel e kötelezettség alól az sem, hogy már az alapárverés is hasonlóul hatálytalanná lett a visszarverés folytán, mert az alapárverési vevőnek a különbözet pótlása iránt fennálló fizetési kötelezettsége nem a visszarverés hatályban maradásától, hanem a visszarverésen tett ígéret összegének mennyiségétől van függővé téve: tehát a visszarverésen elért vételár gyanánt nem egyedül azt a csekélyebb összeget kell tekinteni, a melyet a visszarverési vevő ígért, hanem az ígéretnek

nek azt az összegét, mely a visszarverési vevő csekélyebb ígéretének és az alapárverési vevő által kipótolandó különbözetnek (186. §. 2. bekezdése) együttes összegéből áll elő; következésképp: a 187. §-nak az a rendelkezése, hogy az utóajánlattevő «a vevő ígéreténél» ennek egy tizedrészével magasabb ígéretet tartozik tenni, vonatkozik *mind a két vevőnek*, jelesül a visszarverési vevőnek *egész* ígéretére és az alapárverési vevő ígéretének arra a *részére*, a melynek erejéig emez fizetési kötelezettségben áll, s a mely tőle a 186. §. szerint végrehajtás útján is behajtható. Ennélfogva csakis a visszarverésen elért vételár eme két alkatrészének együttes összege képezheti azt a vételári ígéretet, a mely az ajánlattevő ígéretének kiszámításánál alapul veendő.

Ezzel ellenkező értelmezés nem volna az utóajánlat jogintézményeinek fennebb kifejtett czéljával összeegyeztethető, mert, ha az ingatlanság az alapárverésen pl. 3000 forinton, a visszarverésen pedig csak 2000 forinton üttetnék le: akkor — ha az utóajánlattevőre nézve csak a visszarverési vevő ígérete volna az irányadó — az utóajánlattevő ígéretének minimuma csak 2200 forintot tenne ki, vagyis kevesebbet az alapárverésen elért vételárnál, holott a visszarverésen elért vételárat nem 2000 forint, hanem ennek az összegnek és az alapárverési vevő által pótlandó 1000 forintnak együttes összege, vagyis összesen 3000 forint képviseli.

Kelt Debreczenben, a kir. ítélőtáblának 1897 márczius 19-ik napján tartott polgári teljesülésében.

Hitelesítettett a debreczeni kir. ítélőtáblának 1897. évi április hó 30-ik napján tartott polgári teljesülésében.

*

Abban a nem kevésbé vitás kérdésben,* hogy *a végrehajtási eljárásban a kir. törvényszékek előtt, ha ezek nem mint megkeresett telekkönyvi hatóságok járnak el, a feleknek magukat ügyvéd által kell-e képviseltetniük?*

a kir. Curia a következő VI. számú polgári döntvényt hozta:

A végrehajtási eljárásban a kir. törvényszékek előtt, ha

* Lásd e füzetek 120. és következő számú lapjait.

ezek nem mint megkeresett telekkönyvi hatóságok járnak el, a feleknek magukat ügyvéd által kell képviseltetniök.

Indokok: A jelen vitás kérdés eldöntésénél kiindulásul az 1881: LIX. t.-cz. 12. §-a szolgál, melynek értelmében a rendes eljárásban, mely alatt a jegyzőkönyvi tárgyalás is értetik, a feleknek magukat ügyvéd által kell képviseltetniök; azt kell ugyanis vizsgálni, hogy a most idézett rendelkezés kiterjed-e a peres eljárás kivül a kir. törvényszékek előtt folyó végrehajtási eljárásra is.

Tekintve, hogy az idézett rendelkezés helyes értelme nem abból magából elszigetelten, hanem az 1881: LIX. t.-cz. 11. §-ának rendelkezéseivel kapcsolatosan állapítandó meg, mely rendelkezések az 1893: XVIII. t.-cz. 7. és 14. §§-ai által hatályon kívül helyezték ugyan, de ugyane szakaszokban azoknak megfelelő rendelkezések vétettek fel;

tekintve ehhez képest, hogy az idézett 11. §. a végrehajtási ügyekben a kir. járásbiróságokhoz benyújtandó írásbeli beadványok alakszerűségéről kifejezetten rendelkezik, miből kétségtelen a törvénynek az a célzata, hogy a feleknek a végrehajtási eljárásban való személyes cselekvési jogosultsága felől a peres eljárást szabályozó törvényben kívánt rendelkezni;

tekintve, hogy a hatályon kívül helyezett, többször idézett 11. §. tartalmának megfelelőleg az 1893: XVIII. t.-cz. 14. §-ának 3. bekezdése is kifejezetten rendelkezik a feleknek a végrehajtási ügyekben előadott kérelmeinek és nyilatkozatainak alaki kellékeiről, nyilván azért, mert az 1881: LIX. t.-cz. 11. §-ának hatályon kívül helyezésével ily rendelkezés felvétele nélkül kétséges maradt volna a sommás peres eljárás ide vonatkozó rendelkezéseinek a végrehajtási eljárás folyamán való alkalmazhatósága;

tekintve, hogy midőn az 1881: LIX. t.-cz. 12. §-a — közvetlenül az akkor hatályban volt 11. §. után — azt rendeli, hogy a rendes eljárásban, — mely alatt a jegyzőkönyvi tárgyalás is értendő — a feleknek magukat ügyvéd által kell képviseltetniök, összefüggésben az előző rendelkezéssel, nem hagyhat fenn kétséget arra nézve, hogy a két szakasz tartalmát egybefoglaltan értelmezve, a rendes eljárás alatt az ily perből kifolyó, törvényszékek előtti végrehajtási eljárás is értendő, már csak azért is, mert fel nem tételezhető, hogy a midőn a törvény szükségét látta a fenforgó kérdésben a kir. járásbiróságok

előtti végrehajtási eljárásra általában kiterjeszkedőleg intézkedni, hasonló szabályzat szükségét fel nem ismerte volna a végrehajtási eljárásnak arra a részére nézve, mely a rendes eljárásból kifolyólag az 1881: LX. t.-cz. rendelkezései szerint a törvényszékek előtt van folyamatban;

tekintve, hogy a végrehajtási törvény kétségtelenül feltünteti azt a szerves összefüggést, mely közte és a peres eljárás között annak kétféle nemére nézve fennáll, a mint ez a végrehajtási törvénynek több rendelkezéseiből, így különösen annak 10., 13., 15., 30., 236., 249., 251. §§-aiból, valamint az 1874: XXXV. t.-czikknak ugyancsak a végrehajtási eljárás körébe tartozó 116. §-ának rendelkezéseiből nyilván kitűnik, melyek szerint a sommás és a jegyzőkönyvi tárgyalás egymástól szabatosan elkülönítve fentartatnak, a szerint, a mint az illető végrehajtási eljárás a kir. törvényszékek, avagy a kir. járásbiróságok előtt folyik;

tekintve végül, hogy a végrehajtási törvény a sommás és a rendes eljárásban a felek képviselőjére és a beadványok alaki kellékeire nézve fennálló szabályok mellett külön rendelkezést nem tartalmaz:

kétségtelen, hogy a peres eljárásnak ez irányban való rendelkezései a végrehajtási eljárásra is kihatnak és a mennyiben a rendes eljárás szerint a félnek magát ügyvéd által kell képviseltetnie, ugyanennek a szabálynak kell állani a törvényszékek előtt folyó végrehajtási eljárásban is, melyre nézve a törvény jegyzőkönyvi tárgyalást rendel.

Az ellentétes kir. ítélőtáblai döntvények között eltérés csak a kir. törvényszékek, de nem egyszersmind a kir. törvényszékek mint megkeresett telekkönyvi hatóságok előtt folyó végrehajtási ügyekre forogván fenn, ez a döntvény nem érinti azt a kérdést, hogy a kir. törvényszékek mint telekkönyvi hatóságok vagy általában a telekkönyvi hatóságok előtt folyó végrehajtási ügyekben az ügyvédi képviselőt mennyiben kötelező.

Kelt Budapesten a kir. curia polgári szakosztályainak 1897. évi június hó 8-án tartott teljes ülésében.

Hitelesített az ugyanazon évi június hó 25-én tartott teljes ülésében.

*

A kórházban elhalt egyének halálesetének felvétele.
Budapest fő- és székváros kerületeinek előljárási a fő- és székvárosi tanács útján a kir. belügyminister úrtól intézkedést kértek arra nézve, hogy a kórházakban elhaltakról a halottkémi jelentést a haláleset felvétele végett azon község előljárásiának küldhessék meg, a melyben az elhaltnak utolsó rendes lakhelye volt.

A kir. belügyminister úr e felterjesztésre Budapest fő- és székváros tanácsához 1897. évi május 6-án 38144/VIII. a. szám alatt intézett rendeletében a m. kir. igazságügyministerrel egyetértőleg kijelentette, hogy az 1895. évi október hó 11-én 43194. I. M. sz. a. kibocsátott bel- és igazságügyministeri rendeletnek a fő- és székvárosi kerületi előljárók által oly irányban kívánt módosítása, hogy az 1891. évi 15942. sz. belügyministeri rendelet fentartásával a kórházakban elhaltakról a halottkémi jelentés azon község előljárásiának küldessék meg a haláleset felvétele végett, a melyben az elhaltnak utolsó rendes lakhelye volt, nem teljesíthető. Mert az örökösödési eljárásról szóló 1894. évi XVI. t.-cz. 9., 10., 16., 20. és 22. §§-ainak egybevetéséből nyilvánvaló, hogy a halálesetet mindig az elhalálozás helyén működő kivatalos közegnek kell felvenni és az elhalálozás helye szerint illetékes járásbirósághoz betérjeszteni, a mely azt azután, ha az örökösödési eljárásra nem illetékes, az illetékes járásbirósághoz teszi át. A halálesetet felvevő közeget nem lehet tehát az alól fölmenteni, hogy az adatokat a szükséghez képest az elhalt lakhelyének előljárásiától szerezzék be. Az ebből származó munkaszaporulat el lesz kerülhető azáltal, ha az előljárási a haláleset felvétele végett szükséges megkeresésekre és válaszokra a haláleset-felvételi ív mintája szerint megfelelően szerkesztett űrlapokat használnak.

Felhivta ennél fogva a belügyminister úr a fő- és székvárosi tanácsot, hogy a fenebbiekről a kerületi előljárásiakat értesítse és egyúttal utasítsa, hogy oly esetben, midőn a haláleset felvételéhez szükséges s más előljárásiától kívánt adatok az 1894. évi XVI. t.-cz. 20. §-ában megszabott határidő alatt nem voltak megszerezhetők, ezt a halálesetek havi kimutatásának «Észrevételek» rovatában a végből jegyezzék meg, hogy a járásbiróságok ily úton a késedelem okáról tudomást szerezzenek. (27909/1897. I. M. sz.)

*

Az illetékkiszabás végett bemutatandó közjegyzői okiratok átvételének elismeréséről. Egy kir. adóhivatal arról tett jelentést, hogy az ottani kir. közjegyző azt az eljárást követi, hogy az illetékkiszabás végett bemutatandó közjegyzői okiratokat vétbizonyítvánnyal ellátva, de a nélkül, hogy azokat rendes borítékba zárná, egy postakönyvbe bevezeti és szolgája által küldi el a kir. adóhivatalhoz.

A kir. adóhivatal felvilágosítást kért arra nézve, hogy tartozik-e egy és ugyanazon okmány átvételét kétszer elismerni vagy sem?

Erre vonatkozólag a kir. igazságügyminister a kir. pénzügyminister úrral egyetértőleg kijelentette, hogy, ha a vétbizonyítványt a kir. közjegyző szolgájával azonnal visszaküldi, az okmány átvételét nem tartozik a kir. közjegyzőnek postakönyvében is elismerni. Ellenben, ha a kir. adóhivatal a vétbizonyítványt az okmányval együtt visszatartja és a vétbizonyítványt az 1896. évi október 1-én 74370. sz. a. kelt pénzügyministeri rendelet szerint rendelkezésére álló 24 óra alatt postán küldi vissza a kir. közjegyzőhöz, a küldeményt a kir. közjegyzőnek postakönyvében elismerni tartozik, mert ebben az esetben az elismerés nemcsak az okmányra, hanem a vétbizonyítványra is vonatkozik. (15419/1897. I. M. sz.)

*

A kir. igazságügyministernek 26863/1897. I. M. számú rendelete a Bulgáriában bolgár hatóságok előtt való használatra Magyarországon kiállított okiratok hitelesítéséről.

A cs. és kir. közös belügyministerium útján nyert értesítés szerint oly közjegyzői okiratokat, meghatalmazásokat, szerződéseket vagy egyéb okiratokat, melyek Bulgáriában, bolgár hatóságok előtt való használatra nálunk állítatnak ki, a cs. és kir. közös külügyministerium felülhitelesítésével kell ellátni, a cs. és kir. közös külügyministerium aláírása és hivatalos pecsétje pedig Bulgária bécsi diplomáciai képviselője vagy a szófiai osztrák-magyar főconsulátus által hitelesítendő, mert különben az illető okiratok a bolgár hatóságok előtt érvényesnek tekinthetők nem lesznek.

Ezt oly megjegyzés kíséretében közlöm, hogy a cs. és kir.

közös külügyministerium aláírásának és hivatalos pecsétjének hitelesítéseért Bulgária bécsi diplomáciai képviselője részére járó illeték 2 frt 50 krt tesz osztrák értékben.

Kelt Budapesten, 1897. évi június hó 13-án.

*

A haláleset-felvevő közeg megbírságolásáról a gyámhatóság megkeresése folytán. Egyik vármegye közigazgatási bizottsága évi jelentésének a kir. igazságügyministerium ügykörét érintő részében azt adta elő, hogy némely járásbiróság oly esetben, mikor a haláleset-felvevő közeg, dacára annak, hogy a hagyatékban kiskorúak is vannak érdekelve, a halálesetfelvétel másodpéldányát a gyámhatóságnak meg nem küldi, a gyámhatóságnak a haláleset-felvevő közeg megbírságolására irányuló megkeresését visszautasítja azzal, hogy a bírságolást maga az árvaszék eszközölje.

A kir. igazságügyminister ebben a kérdésben következőleg nyilatkozott:

Minthogy a haláleset-felvevő, illetve leltározó községi és városi közegnek az a kötelessége, hogy kiskorúak és gondnokság alatt álló személyek érdekeltsége esetén a haláleset-felvételnek, illetve a leltárnak egy másik példányát a megszabott határidő alatt megküldje a gyámhatóságnak, szintén azok közé a kötelességei közé tartozik, melyek elmulasztása az 1894: XVI. törvénycikk 20., illetve 48. §-ai értelmében rendbírsággal büntetendő; és minthogy a rendbírságot a hivatkozott szakaszok szerint egyedül a községre nézve illetékes járásbiróság szabhatja ki: kétségtelen, hogy a járásbiróság az árvaszék ebbeli megkeresését vissza nem utasíthatja, hanem köteles mindazokban az esetekben, midőn a törvény 20., illetve 48. §-ában felsorolt kötelességeknek elmulasztását fenforogni látja, a haláleset-felvevő, illetve leltározó községi és városi közeg ellen a mulasztás mérvéhez képest a rendbírságot saját hatáskörében kiszabni s erről a megkereső hatóságot is a megkeresés elintézéséül értesíteni. (26,951/1897. I. M. sz.)

*

Hatáskör megállapítása hagyatéki ügyben fölmerült kir. közjegyzői díjak tárgyában. A királyi ministerium, az idősb és ifjabb H. Jon hagyatéki ügyében a lugosi királyi járásbiróság és Krassó-Szörény vármegye árvaszéke között felmerült hatásköri összeütközés esetét, 1897. évi április hó 23. napján tartott tanácsában az 1869. évi IV. törvénycikk 25. §-a alapján vizsgálat alá vevén, következőleg határozott:

A jelen hagyatéki ügyben a közjegyzői díjak megállapítása a hagyatéki bíróság hatáskörébe tartozik.

Indokok: Krassó-Szörény vármegye árvaszéke 1895 deczember hó 28-án 29,578. szám alatt idősb és ifjabb H. Jon hagyatékának tárgyalásával a lugosi kir. közjegyzőt bizta meg.

A lugosi kir. közjegyző a hagyatékot 1896. évi február hó 21-én tárgyalta és a hagyatéki iratokat 1896. évi márczius hó 6-án (5184/96. sz. ikt.) az árvaszékhez betejesztette, megjegyezvén, hogy felszámított díjait a felek nem fizették meg.

Krassó-Szörény vármegye árvaszéke 1896. évi márczius hó 30-án 5184. szám alatt hozott végzésével a néhai öreg H. Jon és fia, ifj. H. Jon hagyatéki ügyében létrejött egyezséget gyámhatóságilag jóváhagyta és az iratokat további intézkedés végett a lugosi kir. járásbirósághoz átküldte.

A lugosi kir. járásbiróság 1896. évi június hó 11-én 9321. szám alatt kelt végzésével, miután a kir. közjegyző díjai megállapítva nem lettek, erre pedig az árvaszék illetékes, az iratokat ezen hiánynak pótlása végett Krassó-Szörény vármegye árvaszékéhez visszaküldötte s midőn az árvaszék 1896. évi július 28-án 15213. számú végzésével hivatkozva arra, hogy az 1894: XVI. törvénycikk alapján letárgyalt hagyatéki ügyben az idézett törvény 121. §-a értelmében a közjegyzői díjak megállapítása kizárólag a hagyatéki bíróság hatáskörébe tartozik, az iratokat ismét áttette, a járásbiróság 1896. évi október hó 14-én 15997. polg. számú végzésével az iratokat újból visszaküldte az árvaszékhez, mert a kir. közjegyzőnek a tárgyalásra a megbízást az árvaszék adta s ennél fogva az 1895. évi október hó 11-én 43195. számú igazságügyministeri rendeletre való tekintettel is az árvaszéknek tartja illetékesnek a kir. közjegyző díjainak megállapítására.

Ezek szerint a jelen hagyatéki ügyben azon kérdésre nézve,

hogy a kiküldött kir. közjegyző díjainak megállapítása melyik hatóság hatáskörébe tartozik, a hagyatéki bíróság és az árvaszék között hatásköri összeütközés esete merült fel.

Minthogy a jelen hagyatéki ügyben a hagyatéki tárgyalás az 1894. évi XVI. törvénycikk hatályba lépte előtt még befejezve nem volt, abban az 1894. évi XVI. törvénycikk életbeléptetése és az átmeneti intézkedések tárgyában 43195/95. szám alatt kiadott igazságügyministeri rendelet 3. §-a értelmében a tárgyalásra és a további eljárásra a most hivatkozott törvénycikknek szabályai alkalmazandók.

Ennélfogva alkalmazandó abban a hivatkozott törvénynek 121. §-a is, mely szerint a kiküldött kir. közjegyzőnek díjait a hagyatéki bíróság állapítja meg.

Azt, hogy azon hagyatéki ügyben, melyben a hagyatéki tárgyalás az 1894. évi XVI. törvénycikk hatályba lépte előtt még befejezve nem volt, a kiküldött kir. közjegyzőnek díjai nem a megbízó hatóság, hanem a hagyatéki bíróság által állapítandók meg, támogatja a hivatkozott ministeri rendeletnek 8. §-a is, mely szerint ilyen ügyekben a kir. közjegyző a tárgyalás befejezte után az iratokat nem a megbízó hatóságnak, hanem a hagyatéki bíróságnak tartozik bemutatni és mely szerint a kir. közjegyző csak azon esetben tartozik az iratokat az árvaszékhez áttenni, melyekben a hivatkozott törvény értelmében gyámhatósági jóváhagyásnak szüksége forog fenn.

Ezen intézkedésből nyilvánvaló, hogy azon hagyatéki ügyekre, melyek az 1894. évi XVI. törvénycikk hatályba lépte előtt folyamatba tétettek; de melyekben a kir. közjegyző a tárgyalást ezen törvénynek hatályba lépte előtt be nem fejezte, ugyanazon eljárási szabályok alkalmazandók, melyek alkalmazandók azon hagyatéki ügyekre, melyekben az eljárás azon törvény hatályba lépte után tétetik folyamatba; vagyis, hogy azon hagyatéki ügyekben is minden eljárási cselekmény a hagyatéki bíróság hatáskörébe tartozik, kivéve azon cselekményeket, melyeket az idézett törvény kifejezetten más hatóság hatáskörébe utal.

A felhozottak alapján jelen hagyatéki ügyben a kiküldött kir. közjegyző díjainak megállapítását a hagyatéki bíróság hatáskörébe kellett utalni. (22101/1897. I. M. sz.)